

BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA SUN‘IY INTELLEKT VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Malikova Gulsevar Baxtiyor qizi
Abdurahmonova Muslima Tohirjon qizi
NamDPI BTS-BU-25 guruh talabalari
Abdurahmonova Gulasal Ravshanovna
NamDPI o‘qituvchisi

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.23356993>

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang‘ich ta‘lim jarayonida sun‘iy intellekt vositalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Zamonaviy ta‘limning raqamlashtirilishi sharoitida sun‘iy intellekt o‘quvchilarning individual ta‘lim ehtiyojlarini aniqlash, o‘quv materiallarini yaratish va o‘qituvchining kasbiy faoliyatini qo‘llab-quvvatlash imkonini bermoqda. Maqolada AI savodxonligining boshlang‘ich ta‘limdagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, sun‘iy intellektdan foydalanishda o‘qituvchining roli, ma‘lumotlar xavfsizligi, axloqiy masalalar va o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini saqlab qolish muammolari ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, sun‘iy intellekt, pedagogik imkoniyatlar, interaktiv ta‘lim, raqamli ta‘lim, individual ta‘lim, AI savodxonligi, o‘qitish metodikasi.

Аннотация. В данной статье анализируются педагогические возможности использования инструментов искусственного интеллекта в процессе начального образования. В условиях цифровизации современного образования искусственный интеллект позволяет выявлять индивидуальные образовательные потребности учащихся, создавать учебные материалы и поддерживать профессиональную деятельность учителя. В статье освещается значение грамотности в области искусственного интеллекта (AI-грамотности) в начальном образовании. Кроме того, рассматриваются роль учителя при использовании искусственного интеллекта, вопросы безопасности данных, этические аспекты, а также проблемы сохранения самостоятельного мышления учащихся.

Ключевые слова: начальное образование, искусственный интеллект, педагогические возможности, интерактивное обучение, цифровое образование, индивидуальное обучение, грамотность в области ИИ, методика обучения.

Abstract. This article analyzes the pedagogical potential of using artificial intelligence tools in the primary education process. In the context of the digitalization of modern education, artificial intelligence enables the identification of students' individual learning needs, the creation of educational materials, and the support of teachers' professional activities. The article highlights the importance of artificial intelligence literacy (AI literacy) in primary education. It also examines the role of teachers in the use of artificial intelligence, data security issues, ethical considerations, and the challenges of maintaining students' independent thinking.

Keywords: primary education, artificial intelligence, pedagogical opportunities, interactive learning, digital education, individualized learning, AI literacy, teaching methodology.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta‘lim tizimining mazmuni va tashkil etilishiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, sun‘iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi o‘quv jarayonini individuallashtirish, o‘quvchilarning

bilimlarini tahlil qilish, ta‘lim materiallarini yaratish va o‘qituvchining kasbiy faoliyatini qo‘llab-quvvatlash uchun yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. YUNESKO ma‘lumotlariga ko‘ra, sun‘iy intellekt ta‘limning sifati va inklyuzivligini oshirishga xizmat qilishi mumkin, biroq undan foydalanish inson manfaatlari, tenglik, xavfsizlik va ma‘lumotlar maxfiyligi tamoyillariga asoslanishi kerak [1]. YUNESKO tomonidan 2024-yilda ishlab chiqilgan o‘qituvchilar uchun AI kompetensiya doirasida sun‘iy intellektdan foydalanishning pedagogik va axloqiy jihatlariga alohida e‘tibor qaratilgan [3]. Boshlang‘ich ta‘lim mazkur jarayonda alohida ahamiyatga ega. Chunki aynan shu bosqichda o‘quvchilarda o‘qish, yozish, hisoblash, mantiqiy fikrlash, mustaqil ishlash va muloqot qilish kabi asosiy kompetensiyalar shakllanadi. Shu sababli yangi texnologiyalarni boshlang‘ich ta‘limga joriy etishda o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olish zarur.

Suningdek, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ta‘limiy ma‘lumotlarni qabul qilish va qayta ishlash xususiyatlari o‘ziga xosligi bilan ajralib turadi. Bu yoshdagi bolalarda ko‘rgazmalilikka bo‘lgan ehtiyoj yuqori bo‘lib, ular ko‘proq vizual va audio materiallar orqali bilimni tez hamda samarali o‘zlashtiradilar. Sun‘iy intellekt vositalari o‘qituvchiga dars jarayonini aynan shunday interaktiv va ko‘rgazmali shaklda tashkil etishda ulkan imkoniyatlarni taqdim etadi. O‘quv materiallarini ertaksimon ko‘rinishga keltirish, qiziqarli animatsiyalar yaratish va ta‘limiy o‘yinlar orqali darsni boyitish o‘quvchilarning bilishga bo‘lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Sun‘iy intellektning eng muhim pedagogik imkoniyatlaridan biri har bir o‘quvchi uchun individual ta‘lim trayektoriyasini yaratish imkoniyatidir. Ma‘lumki, bir sinfda tahsil olayotgan o‘quvchilarning bilimni qabul qilish tezligi va intellektual salohiyati turlicha bo‘ladi. AI yordamida esa bir xil o‘quv materialini turli darajadagi o‘quvchilar uchun soddalashtirish yoki kengaytirish mumkin. Biroq YUNESKO tavsiyalarida ta‘kidlanganidek, generativ AI tomonidan yaratilgan materiallar pedagog tomonidan tekshirilishi, yoshga mosligi va ta‘lim maqsadiga muvofiqligi baholanishi zarur [1].

Shu bilan birga, sun‘iy intellekt vositalari o‘qituvchining darsga tayyorgarlik ko‘rish jarayonini yengillashtirishda ham katta rol oynaydi. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi har kuni dars ishlanmalari, tarqatma materiallar, vizual ko‘rgazmalar va turli darajadagi test topsiriqlarini tayyorlashga ko‘p vaqt va kuch sarflaydi. Sun‘iy intellekt yordamida qisqa fursat ichida sifatli va qiziqarli pedagogik materiallarni shakllantirish, o‘quvchilarning kunlik natijalarini va o‘zlashtirish dinamikasini tezkor tahlil qilish imkoniyati tug‘iladi. Bu o‘qituvchiga ortiqcha qog‘ozbozlik va doimiy bir xil ishlardan xalos bo‘lib, asosiy e‘tiborini o‘quvchilar bilan bevosita ishlashga va ularni tarbiyalashga qaratishiga sharoit yaratadi. Aniq pedagogik maqsadlarga erishishda sun‘iy intellekt vositalarini o‘quv fanlari integratsiyasi nuqtai nazaridan qo‘llash ham alohida ahamiyatga ega. Masalan, ona tili va o‘qish savodxonligi darslarida nutqni o‘stirish va matn ustida ishlash jarayonida sun‘iy intellekt taqdim etgan audiokitoblar va talaffuzni tekshiruvchi modullardan foydalanish mumkindir. Matematika darslarida esa mantiqiy masalalar va fazoviy tasavvurni rivojlantiruvchi interaktiv vizual modellardan foydalanish o‘quvchilarning mavzuni chuqurroq anglashiga yordam beradi.

Boshlang‘ich ta‘limda sun‘iy intellektdan samarali foydalanish uchun quyidagi shartlarga amal qilish maqsadga muvofiq bo‘ladi:

1. AI vositasi aniq pedagogik maqsadga xizmat qilishi kerak;
2. Texnologiya o‘quvchining yosh va psixologik xususiyatlariga mos bo‘lishi zarur;
3. O‘qituvchi AI yaratgan ma‘lumot va materiallarni tekshirishi kerak;
4. O‘quvchilarning shaxsiy ma‘lumotlari himoya qilinishi lozim;
5. AI o‘quvchiga tayyor javob berishdan ko‘ra, mustaqil fikrlashga yordam berishi kerak;
6. O‘quvchilarda AI natijalarini tanqidiy baholash ko‘nikmasi shakllantirilishi zarur;
7. O‘qituvchilarning AI bo‘yicha kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishga e‘tibor qaratish kerak.

Mazkur shartlar asosida AI texnologiyalaridan foydalanish ta‘lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan

adabiyotlar:

1. Miao, F., Holmes, W. (2023). Guidance for Generative AI in Education and Research. UNESCO. Paris: UNESCO.
2. Mavlonova R., Tureva O., Kholiqova Z. Boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi. – T.: O‘zbekiston, 2013.
3. Miao, F., Cukurova, M. (2024). AI Competency Framework for Teachers.
4. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Ilg‘or pedagogik texnologiyalar. – T.: O‘qituvchi, 2004.
5. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta‘limda innovatsion texnologiyalar. – T.: Iste‘dod, 2015.